

Передплата

за «РУСЛАНА» вилосять:

з Австрії:

за цілий рік . . . 30 кор.
 за пів року . . . 10 кор.
 за чверть року . . . 5 кор.
 за місяць . . . 1-70 кор.

За границю:

за цілий рік: зі щоденною
 вилоскою 7 доларів, або 12
 рублів; з вилоскою двічі
 в тижні 5½ долара, або 10
 рублів; з вилоскою що субо-
 ти 4½ долара, або 9 рублів.
 Поодинокі число по 10 сот.

РУСЛАН

«Виреш ми очи і душу ми виреш: а не возьмеш милости і віри не возьмеш,
 бо руске ми серце і віра руска.» — З Русланових псалмів М. Шашкевича

Виходить у Львові що дня
 крім неділі і руских свят
 о 5½ год. пополудні.

Редакция, администрация і
 експедиция «Руслана» приул.
 Осоловських ч. II. (парте)
 (Фронт від ул. Тихої). Експе-
 диция місцеві в Агенції
 Соколовського «насажі Гавс-
 мава».

Рукониси звертає ся дияне
 нашоєредне застережене.

Рекламації неопечатані в
 вільні від порта. — Оголь-
 шеня аничайні приймаю-
 ся по ціні 20 с. від стріс
 кв, а в «Надіславім» 40 іч
 від стрічки. Подяки і пр-
 ватні донесеня по 30 сот.
 від стрічки

Осіння сесія державної ради.

(X) Нині зібралі ся посольська палата державної ради а також і палата вельмож на осінню сесію. Але мимохіть з огляду на всі події, які попередили скликанє державної ради, насуває ся питанє, чи довго потриває та сесія, чи не буде она лише одностійкою, чи міністер-президент не виїме сейчас цісарского розпорядку про єї замкненє. І зовсім природно, що вирінає таке питанє, бо ж уже від кількох днів, не згадуючи вже про давніші події не тільки по двенниках проявив ся незвичайно воєнний настрій, де й на зборах, вічах і прилюдних походах дійшло розитренє і роздратованє до небувалого ступня. Серед такої настрою зібрали ся послі, зійшли ся також члени палати вельмож на сесію, яка вимагає від них полагати важних невідкладних справ. Розходить ся тут не тільки о невідкладні т. зв. державні конечности, без яких держава не може ествувати, але також в пильні і важні справи, які доторкують ся житєвих інтересів широких верств народних, котрі також вижидають жадібно їх полагати.

Здавало ся отже, що в таких обставинах „народний парламент“, котрий вийшов з тих широких верств народних і має все на устах долю сих верств суспільних, повинен би живо забрати ся до роботи із цілим одушевленєм працювати для тих народних верств. Довершенє тих законодавчих праць, які вижидають екорї полагати на дармо вже від двох років, приспорило би сим широким верствам народним незвичайних засобів до житя, до поправи їх долі. Якже ж жадібно ті найширші верстви народні вижидають введєня в житя закона про суспільну обезпеку на случай старости і неспосібности до праці?! А кільки треба би зробити ще для будови залізниць, для промислу і господарства, для просьвіти і інших подібних справ! Здавало ся отже, що сі житєві потреби і домаганя широких верств народних повинні би принєслати послів державної ради до живої роботи, до полагати тих справ, які зможать подати народним верствам стілько пільги в їх недолі, стілько засобів до поправи свого нужденного положєня. Так здавало ся, коли політичні керманічі добивали ся введєня загального і рівного права виборчого, щоби до державної ради вийшли представники тих найширших верств народних, котрі розуміючи і відчуваючи народні потреби, старали ся їх заспокоїти законодавною допомогою.

Так ждало ся, та не так склало ся. Народний парламент понав з недугу ще гіршу, як єго попередник, парламент куріяльний, національні спори виринули наново і то з ще більшим заостревєм і розятренєм і станули неодолимою перепонєю всякій законодавній роботі в посольській палаті. Спори і бучі виправляні в парламенті находили знов відгомін і поживу на вічах, на походах і бумлях, котрі знов підбадьорювали крайні живла поміж послами, щоби не допускали віякої роботи, спиняли всякий рух парламентарної машини, ба навіть ся-

гнули до міністерского кабінету, щоби й тут напирати на міністрів, котрі вийшли там яко представники певних сторонниць.

Оттак відбиває ся тепер на державі давня провина занедбаня, неполагада національно-язикового питаня, котре повинно було естати підвалиною уладженя межинародних взаємин в Австро-Угорщині і єї естанованя. Зложена з тільки ріжнородних народностей монархія вимагала конечно розумної, безсторонної, справедливої розвязки національно-язикового питаня, щоби всяка народність в монархії поселена мала докладно означені права свої і услія та основи свобідного національно-культурного розвитку. Розбуджена свідомість національна німецьких і мадярских народностей в монархії з почином конституційної доби дала виразу відчуті сі трудности і перепони, які можуть виринути для монархії з почином конституційної доби, наicoli не буде се питанє справедливо порішенє. Тимчасом і Німці і Мадяри, призвичайні здавна до верховладного становища, не думали приступити до справедливої розвязки сего основного питаня, хоч мали під самим боком, в сусідній Швайцарії такий знаменитий взорець можливости спокійного побіч себе пожитя трох ріжнородних народностей, котрим і не снить ся стреміти до народних своїх сусідних держав. Німці і Мадяри поділили ся монархією, витворили дуалізм, щоби задержати верховладу в своїх руках а також власть над дозріваючими иншими народностями. Нині і по той і по сей бік Литави відбиває ся на шкоду монархії, єї розвитку, поступу і могутности ся провина занедбаня. Вправді опісля держ. рада в основних законах заporučили права свобідного розвитку національностям, але се о-стало невиконаною теорією. Державна рада не спромогла ся за десятки літ ухвалити виконних законів, котрі могли би довести до національного мира і тому нині она не спосібна до спокійної роботи. Тимто може стати ся так, що нинішнє засіданє відбуде ся, а відтак може не стане держ. ради.

Політичний огляд.

Австро-Угорщина.

Невесело заповідає ся нинішня сесія держ. ради. Крамаржів „Den“ віщує їй розвязанє в найближшій часі. Вчєра по полудні мала відбути ся нарада клубових представників під проводом д-ра Паттая задля обговорєня вибору президія. Тим часом на ту саму пору скликав також Слав. Союз своїх членів на нараду, так що заняті там клубові председники не могли явити ся на нараді скликаний д-ром Паттайом. Тим способом Слав. Союз очевидно бажав зазначити свій опір проти правильної роботи в держ. раді і як запевняють розпичє obstructию, хоч, як звичають, не буде спияяти уконституованє палати, щоби собі ще лишати якийсь місток до можливих переговорів. Obstructия Славянского Союза буде отже імовірно механічна а не бундючна, бо з другого боку христ. суспільники і соціялісти, котрі робили сими днями на вічах у Відні великі маніфе-стації за удержанєм держ. ради і правильною

законодатною роботою, готові до провідників Слав. Союза приложити таку методу, яку виконав др. Шустершіч в крайнім соїмі на ліберальних Словінцях, що там кидали смердячими бомбами. Нинішня серєда може отже бути рішачим днем для державної ради.

В справі угорского пересилєня має нинішний день принєсти також важні рішеня. Цісар заявив міністрова-президентови Векерльому, що бажє сєго дня закінчити пересилєнє і подаєть способи до єго розвязки і тому на вєдї, на середу, скликав раду міністрів угорских до Відня, котрій сам буде проводити. Се викликало в угорских політ. кругах незвичайне враженє, бо давно вже не бувало, щоби сам монарх провєдив угорській раді міністрів і то у Відні. Можна отже сподівати ся по нинішній раді важних рішенє. Імовірно буде монарх рішучо домагати ся переведєня виборчої реформи, а нинішній день буде неперечно зворотом в угорскім пересилєню. На ті рішеня немалий вплив має очевидно наслідник престола Франц Фердинанд, котрий відносить ся дуже непривхильно до коаліційного міністерства. Широко розписує ся о тім мадярскій дєвник „Kelet Nepi“, противьтє ся банковій і народого-сподарекій окремішности, а обстає за виборчою реформою після начерку Кріштофого, котрий є мужем довіря архієпископа.

Промова пос. г-ра К. Левицкого

виголошена на засіданю галицкого соїму дня 15. жовтня 1909 в справі поправи крайних фінансів.

(Дальше).

Далі бесідник переходить до подрібного розгляду податків, з помочию котрих савація крайних фінансів мала б бути переведєна. І так що до податку особисто-доходового бесідник стає в обороні інтересів найбільшійших верств суспільности та домагає ся, щоби низші класи того податку полишити незамінєні, а висші процентово прогресивно піднести. Minimum екзистенцї кожної людини повинно подишитись свобідне від податкового тягару. Що до опустів від реальних податків, до котрих дєхто привязує дуже велику вагу, то бесідник не бачить у них віякої рації. Бо або є податок безпосередній, реальний та ходить тільки про справедливий вимір, отже найвістане ся незмінєний, або правительство побачить, що він несправедливий, а в такім разі треба єго змінити та перевести плянову реформу тих реальних податків. Що до справозданя комісії бюджетової про податок від горівки, то бесідник годить ся на оподаткованє алькоголичних напичків, одначе домагає ся, щоби поставити junctim між підвишенєм податку від горівки а підвишенєм податку від пива. Сєго вимагає від нас інтерєс краю і держави, треба, щоби і край заможнійші, як Австрія і Чехія, котрі консумують більшу скількість пива, причинили ся до санації фінансів. Besідник звиває польских послів, щоби у тій справі не жертвовали інтересів Галичини, а рішучо станули на своїм справедливим становищі. Далі звертає бесідник увагу на податок люксовий. Він, правда, в такій бідній країні, як Галичина, великих сум не принєсе, але таки не можна єго легковажити. З осібна треба наложити податок на автомобілі, а прихід з него обернути на поправу доріг, на котрих автомобілі роблять великі шкоди. Besідник переходить до

дуже важної справи, яка дотикає найширших верств галицької суспільності. Се справа опусту, зглядно скасування двох найнижчих клас податку домово-класового. Між підвищенням податку від горівки й пива та скасуванням того податку, належить поставити *junction*. Сего вимагає від нас цілий край. Податок від одної комнати, зглядно від двох, се податок, котрий обтяжує *minimum* екзистенції нашого зарібника і дрібного хлібороба, для котрого єго нужденна хатчина є властиво варштатом праці. Тимчасом держава стягає з тих людей сей податок немилосервно, лишаячи їх нерав нагих, без чобіт, без с'рака, без кожущини. В скасованю сего податку був би якийсь еквівалент для бідної людности за підвищене посередних податків. У віденським парламенті та справа стрінула ся з перешкодами з боку представників міст і соціальних демократів, але галицька репрезентация, польська й руска повинна поставити ту справу, як *conditio sine qua non* та всіма силами її перевести.

Дальше — говорив бесідник — розходиться о становищу праводержавне, о фінансове право краю чи держави. У звіті бюджетової комісії зазначено, що признавати податкові права лише державі, а не признавати їх краю — є заряджене централістичне, противне конституції. Признаю з одної сторони, що на державу і на край припали великі тягарі, особливо в останніх часах, що ті обовязки, які сповняють край, вимагають більших засобів, ніж дає їм наш устрій; але з другої сторони треба зважити, чи добре оно, щоби в державі були два господарі, щоби фінансове право прислуговало і державі і краю, щоби і держава і край на випередки обтяжували податком то оден то другий предмет. Чи донеде оно до ладу в податкових справах?

Коли так одушевляється, панове, тим проектом з 20. цвітня с. р., після котрого Галичина мала би дістати 9 мільонів звишки титулом дотації від держави, то звертаю вашу увагу, що той проект стоїть як раз на тім становищі, що фінансове право, право виміру і побору податків, має перейти виключно на державу. З особна в § 4. того проекту поставлено услівє, що ті дотації придуть лише для краєвих фондів тих країв, в котрих від 1. січня 1910 до 31. грудня 1919 р. — як каже ся в тім законі — (читає:) „*Wie immer benannte Landesauflagen auf den Verbrauch von Bier und gebrannten geistigen Flüssigkeiten — mit der in Absatz 2 angeführten Ausnahme — nicht zur Einhebung gelangen*“. Се виразно зазначено; а в узасадненю сего проекту маркує ся причини сего ось так: „*Das schon sehr ausgebreitete staatliche Steuersystem lässt es als ausgeschlossen erscheinen, ein bisher noch nicht exploitiertes Steuergebiet, das einen den Landesfonds genügenden Ertrag versprechen würde zu entdecken; es könnte daher wohl nur die Überlassung einer bisher vom Staate okkupierten Steuergebietes an die Länder in Frage kommen, wobei aber nicht nur die Möglichkeit der Bedeckung der hiedurch im Staatshaushalte entstehenden Ausfalles, sondern auch die künftige Gestaltung der Steuerpolitik und Steuerverwaltung in Betracht gezogen werden muss*“.

Бачите, панове, що сей найкорисніший проект став на становищі фінансовім майже державнім в інтересі правильного виміру і розкладу податкового і правильної системи. Призваю, що ми бодай на разі стоїмо на сім становищі. (Голоси: То jest właśnie błędem!) Спитаєте: чому? Отже тому, бо серед невідрадних відносин в краю ми тут не маємо жадного голосу, а за те в парламенті можемо мати значіне і якийсь вплив на ужите тих державних фондів. Ви самі пхаете нас до сего. Усуньте прикру причину, а не буде і прикрах наслідків.

Справа санації краєвих фінансів виринула в парламенті в червні 1907. Заступники всіх країв одностайно зажадали помочи від держави, бо круг діланя країв не все дотикає самих тільки краєвих інтересів, але в переважній частині дотикає загально державних інтересів. Ми заняли тоді відразу становище принципіальне. Так: в державних фондів, з податків, оплачуваних краями держави, треба дати краям стілько, кілько они потребують на свое уздоровленє; але нехай в краях буде переведена реформа виборів до соймів на підставі загального права виборчого (оплески від руских послів). Ми сказали: голосу-

ємо за санацією краєвих фінансів, але жадасмо справедливої реформи виборчої, щоби руский нарід мав таке саме як і ви право орудувати краєвими фондами. І ми мали рацію. Ми розуміли, що львину часть тої санації понесе найбільшій податник, котрий нині не має політичного права. Колиж хочемо стукати до єго кішени, то даймо єму право голосу, отворім єму двері до сойму, — тим більше що не можемо зрозуміти, для чого той сам податник, котрий вибирає послів до парламенту, не має мати права вибирати посла до сойму. З другої сторони ми розуміли, що прийшов час подумати і про наше правнополітичне положенє, про зрівнанє наших прав в репрезентації і управі сего краю з правами польского народу. Для того покладали ми тут на першим місці справу реформи соймових виборів, а потім справу санації краєвих фінансів. І на сім становищі конеквентно стоїмо три роки і дальше на нїм стояти будемо. На сім становищі стояли ми, коли прийшло внесенє в. Лясковського. Прошу вложити ся в наше положенє і зважити, чи можемо змінити се становище.

Пригадую вчерашні наради. Чому ви, панове, порушили в сій палаті справу торговельних договорів? Чи ся справа належить до компетенції краєвого сойму? Яка була ціль вашого внесеня і ваших ухвал? Кажуть нам, що то є інформація для кола польского. (П. Старух: Droga do nieba). А чи окрім кола польского нема у Відні другого клубу, котрий репрезентує другий нарід, то є нарід руский? То були ваші слова з сего місця звернені до кола польского. — А деж ваші слова до нас? Чи сей сойм польский, чи краєвий?

Так ви нас трактуєте, що на кождім кроці ігноруете! (Брава і оплески з лав руских послів). Наші права політичні не забезпечені, а ми мусимо мати рівні політичні права з вами (Гучні брава й оплески з лав руских послів)! Ми хочемо, щоби сей сойм був дійсно краєвим, де рівно були би заступлені оба народи, польский і руский. Ми не хочемо нищити вашого польского народу, — бо не ідемо забором, а лиш хочемо життя нашого народу побіч вашого!

З особна, вертаючи ще раз до самої справи санації краєвих фінансів, підвожу, що послідне приписанє податку ґрунтового (1908 р.) виносить в Галичині: 10,490,108 К, податку домово-класового: 3,744,476 К, а податку домово-чипшового: 7,745,527 К, та податку особисто-доходового: 5,619,771 К. Звідси приходять з опустів реальних податків в Галичині: 3,009,762 К дістають податники, а край дістає переказаних арт. VII. закона про податок особистий: 1,879,381 К.

В теперішніх обставинах мусить край зречи ся додатків до податку особисто-доходового, бо сего конечно жадє центральне правительство, але коли сей податок в класах висіших надаєсь до прогресивного підвищення, так як дотепершній ступень обтяженя сям податком доходить лиш до п'ять процент, то з підвищкы сего податку найде держава і край вказанє жерело нового доходу. А заможніші верстви суспільні не мають права виступати против сего тягару податкового, — коли біднійші верстви обтяжувєсь рівночасно податком споживним від горівки і пива. Натомість опустити реальних податків повинні припасти лиш найнижшим податникам, а не сильнішим податникам так як сего вимагає засада полишеня *minimum existentie* вільного від податку.

Згадав тут у своїм виводі п. Яль про пляв, який кинує на разі анкети в справі санації краєвих фінансів з р. 1907, де кільканадцять представників повіт. виділів вийшло з того погляду, що держава повинна причинити ся на кошть країв до поношеня бодай половини видатків на шкільні цілі. Мотивовано се тим, що школа то справа не краєва, але загальна; тут робить ся в загальнім інтересі держави, отже держава повинна як не все, то бодай половину коштів понести. І п. Яль і бюджетова комісія висказали про се велике здивованє а навіть обуренє, заявляючи, що то замах на автономію краю та арада автономічних засад. Отже Ви панове так дуже боїте ся сего, хоч маєте своє правительство краєве і своїх міністрів. А ми Русини не боїмо ся, бо ми не зазнали добродійств краєвої автономії в нашім шкільництві, але зазнали таких некольних мук з ласки крає-

вої шкільної автономії, яких ми не зазнали би під найбільш централістичною кермою. (Голос: 75 проц. анальфабетів). Ми жадасмо, що так не можна розуміти автономії, щоби лиш для себе найбільше прав загорнути, а відтак тих прав справедливо не виконувати. Думаємо проте, що коли би той голос був узгляднений і держава допущена в якийсь мірі до голосу, то народне шкільництво на тім не потерпіло би нічого, а могло би тільки зискати, та не потерпіла би також нічого автономія в країм краю.

Мені дивним видаєть ся той ваш страх, бо ви маєте прецінь правительство у Відні в своїх руках, та ви комендируєте правительством. А ми — такі малі, що доходимо перший раз до якоїсь більшої репрезентації у Відні — не боїмо ся, бо знаємо, що правительство найбільше строге і найбільше нам неприхильне, буде мати ще крихту серця і справедливости та наші шкільні справи трактувало би внакше, як ви. (П. Старух: Цілком слушно!).

(Конець буде).

Буковинський сойм.

(Конець).

Про виборчу реформу промовляв ще пос. Мик. Василько, котрого промову подамо небавом.

По промові Мик. Василька, зазначив пос. Лангенган поновно становище Німців. Пос. др. Вольчинський заявив, що годить ся вповної з виснодами п. Василька. Відповідаючи на промови посла Адлера та п. Гальбана, признає бесідник м. в., що Жидам дїє ся кривда, коли правительство не хоче признати їх окремим народом. — Советник конс. пос. Бежан заявляє іменем конеквенторії, що буде голосувати за предложенєм. Відтак промовляв посол Левицкий в руский мові, підносячи жаданя руского населеня, а головво селянства, аби руских послів було тепер в соймі що найменше 20.

До слова зголосив ся відтак краєвий президент др. Бляйлебен, який в своїй промові зазначив, що він як Німець з роду не може перебрати на себе ролі посередника. Впрочім єму заявила депутация, зложена із послів всіх націй і партій, що на даний проект згодили ся всі. Вкінци реажував президент ще на закиди піднесені др. Штраухером проти центрального правительства, а головво проти міністра внутрішних справ, барона Гертля.

Референт барон Гормузакі, як останній бесідник в генеральній дебаті відповідав опісля на всякі жаданя і інтерпелляції, піднесені під час дебати і покінчив свою промову тим, щоби нова виборча реформа стала підставою загального мира на Буковині.

По виснодах рефента приступлено до спеціальної дебати.

Посол Штраухер ставив тепер внески на зміну поодиноких параграфів, між иншим § 3 жадючи 67 послів, § 10 зміряючи до відділення двох жидівських послів дідачівських від польских послів з вел. пос. в одній соймовій курії і § 15 а. Всі ті внески др. Штраухера, відкинено. Відтак в цюменнім голосованю над прийнятєм проекту виборчої реформи в третім читаню заявило ся 23 голоси за, а 7 проти. Проти голосували: пп. Ляндвер, Лянгенган, Скедль, Штраухер, Вайденфельд, Тітінгер і Адлер, отже всі Жида і Німці без посла Відмана, який голосував за.

Опісля розпочато наради над законом про примус голосованя, який прийнято відтак також в третім читаню 28 голосами.

Так отже наші брати Буковинці можуть бути раді, що довершили важного діла і ми радіємо з ними. Про се пише „Буковина“: В суботу, дня 16. жовтня 1909. року, прийняв наш сойм 23 голосами проти сімох законопроект про виборчу соймову реформу в третім читаню — о годинаї 1/47 пополудни.

Сей день останеть ся на довго в памяти всіх буковинських народів; не сумніваємось, що також в памяти нашого українського народу. Тепершня виборча соймова реформа є таким ділом, яким гордити ся може наш сойм і весь наш край. Їх справедливою гордостю міг досі бути переведений недавно в житє виборчий гро-

